

МИТНИЙ ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

О.І. КОЛОТЮК

асистент кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

В.О. ЧЕРЕПАНОВА

к.е.н, професор кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

П.Г. ПЕРЕРВА

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м.Харків)

В умовах глобалізації світової економіки та зростання обсягів міжнародної торгівлі все більшого значення набуває захист прав на об'єкти інтелектуальної власності та інші результати інноваційної діяльності промислових підприємств. Разом із зростанням обсягу міжнародної торгівлі значно зріс обсяг торгівлі товарами, що містять інтелектуальну власність. В даний час найважливішими та актуальними є питання щодо захисту прав правовласників.

В Україні відносини, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності, регулюються положеннями Цивільного кодексу. Міжнародна торгівля товарами, що містять об'єкти інтелектуальної власності, регулюється насамперед нормами міжнародного та митного права. Конвенцією від 14 червня 1967 року засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), яка з 1974 року є спеціалізованим органом Організації об'єднаних націй. Однією з цілей ВОІВ є сприяння охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом співпраці держав та у відповідних випадках у взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією.

Митним органам відводиться ключова роль у припиненні переміщення контрафактної продукції через митний кордон України. Відповідно до українського законодавства одним із завдань митних органів є забезпечення

захисту прав інтелектуальної власності на митній території нашої країни, а також контроль за правильністю визначення митної вартості товару та стягнення митних платежів.

Тому при перетині товарами митного кордону України особливого значення набувають два аспекти:

а) включення платежів за використання об'єктів інтелектуальної власності у митну вартість товарів;

б) дотримання заходів захисту прав інтелектуальної власності.

На сьогоднішній день у сфері інтелектуальної власності виділено два ключові завдання: боротьба з розповсюдженням контрафактної та фальсифікованої продукції та гармонізація українського законодавства з нормами міжнародного права.

Митний контроль товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, має кілька цілей:

- захист інтересів правовласників;

- забезпечення надходження до державного бюджету сум від стягнення мит, податків, так як вартість прав на користування об'єктами інтелектуальної власності враховується при розрахунку митної вартості товарів;

- забезпечення правової безпеки споживачів товарів.

Варто зазначити, що при здійсненні митного регулювання міжнародної торгівлі товарами, що містять інтелектуальну власність, розкрилися проблеми економічного та правового характеру, спричинені недоліками понятійного апарату, що відображає економічні та правові об'єкти та відносини, пов'язані з використанням інтелектуальної власності у комерційному обороті. Це викликає певні труднощі у практичній роботі митних органів при здійсненні регулятивної та правоохоронної функцій.

В результаті цього не всі товари, що містять інтелектуальну власність і підлягають митному оподаткуванню, обкладаються митом, податками в повному обсязі. Недоліки понятійного апарату служать благодатним ґрунтом для ухилення від сплати податків, приховування прибутку, вилучення

незаконного прибутку, безконтрольний вивіз капіталу за кордон контрафактного та фальсифікованого товару та ін.

У зв'язку з цим необхідна комплексна уніфікація в галузі цивільного національного законодавства, а також включення до національного законодавства легального визначення понять контрафактна (тобто випущена з порушенням авторських прав) та фальсифікована (тобто підроблена) продукція. Однією із основних особливостей законодавчого регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні є територіальний характер таких прав. Тобто права автора охороняються та захищаються лише на території тієї держави, де про них було належним чином заявлено. І отримання таких прав в одній державі зовсім не тягне за собою їх визнання в іншій.

У цьому випадку виникає проблема вичерпання прав. У різних країнах ставлення щодо нього різне. У одних країнах застосовується територіальний принцип вичерпання прав, в інших - міжнародний. Міжнародний принцип вичерпання прав полягає у тому, що виключне право правовласника вважається вичерпаним щодо конкретного продукту на момент першого його введення у оборот у даній країні. Вирішенню цієї проблеми сприятиме функціонування єдиного митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності.

Для вирішення вищезазначених завдань необхідно використати досвід європейських країн. З моменту свого утворення Європейський Союз надавав особливого значення охороні інтелектуальної власності, особливо наголошуючи на необхідності гармонізації регулювання захисту товарних знаків. Було ухвалено рішення про створення єдиної Європейської системи реєстрації товарних знаків, за якої реєстрація такого товарного знаку діяла б у всіх країнах Європейського Союзу. Це рішення було закріплено у постанові Ради Європейського Союзу від 20 грудня 1993 р. № 40/94 «Про товарний знак Європейського Союзу». Цим документом закріплено товарний знак Європейського Союзу, що має однаковий статус та рівну юридичну силу на всій території Європейського Союзу.

Варто зазначити, що в Європейському Союзі діє регіональний принцип вичерпання прав, який передбачає, що виключне право на товарний знак вважається вичерпаним після введення товару в цивільний обіг правовласником або іншою особою за його згодою на території однієї з країн, що входить до Європейського Союзу.

Незважаючи на певний прогрес, митні органи мають вирішити ще кілька проблем, зокрема, необхідно вдосконалювати митне законодавство. Одним із кроків у цьому напрямі має стати наділення митних органів повноваженнями щодо припинення випуску товарів без заяв правовласника, так званий принцип *ex officio*, який вже обговорюється в нашій країні. Сенс цього нововведення в тому, що будь-яка продукція сумнівної, на думку працівників митниці, якості, може бути віднесена до контрафактної.

Також потрібне запровадження єдиного тлумачення таких термінів, як "фальсифіковані товари", "контрафактні товари", необхідні поправки до положень, що визначають подальшу долю конфіскованого контрафакту. Після реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності митні органи України вживають заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на підставі даних такого реєстру. Зокрема, у разі виявлення товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, відбувається зупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру. Зупинення митного оформлення товарів (крім товарів, які швидко псуються) може також відбуватися з ініціативи українського митного органу.

Крім того, актуальним завданням є створення єдиної інформаційної системи щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. В даний час на офіційних сайтах розміщено лише деякі нормативні правові документи. Митні реєстри об'єктів інтелектуальної власності розміщені на сайтах національних митних органів, що не завжди дозволяють вчасно розпізнати та усунути спроби порушення виняткових прав.

Література

1. Тот Л.П., Рогачева М.Б. Проблемы таможенной защиты интеллектуальной собственности и пути их решения с учетом опыта ЕС // *Инновационное развитие через рынок интеллектуальной собственности*. 2013. С.204-206.
2. Tkachova, N.P., Pererva P.G., Kobieliava, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
3. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
4. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
5. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267 с.
6. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. № 4. С. 258-260.
7. Гладенко И.В. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия / И.В. Гладенко, П.Г. Перерва, В.Л. Тovaжнянский, Т.А. Кобелева // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22
8. Pererva P. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise / P.Pererva, V.Tovazhnyanskiy, T.Kobeleva, I.Gladenko// *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
9. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobieliava T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
10. Тovaжнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ"*: зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
11. Kobieliava T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the

Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.

12. Kosenko O.P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.

13. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.

14. Грабченко А.И., Смолоник Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.

15. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.

16. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.

17. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.